

ЛЕМКОВСКА
ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА

ЛЮБОВЬ НЕВОЛЮ ЛАМЕ

СЦЕНИЧНА ШТУКА В 4-Х АКТАХ ИЗ
ЖИТЬЯ ЛЕМКОВ В КАРПАТАХ В ЧАСІ И
ПОСЛІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВОЙНИ

ЦІНА 50ц.

Издание Лемко-Союза.

— 1960 —

ЛЮБОВЬ НЕВОЛЮ ЛАМЕ

**СЦЕНИЧНА ШТУКА ИЗ ЖИТЬЯ ЛЕМКОВ В КАРПАТАХ
В ЧАСІ И ПОСЛІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВОЙНИ
В 4-Х АКТАХ**

НАПИСАЛ

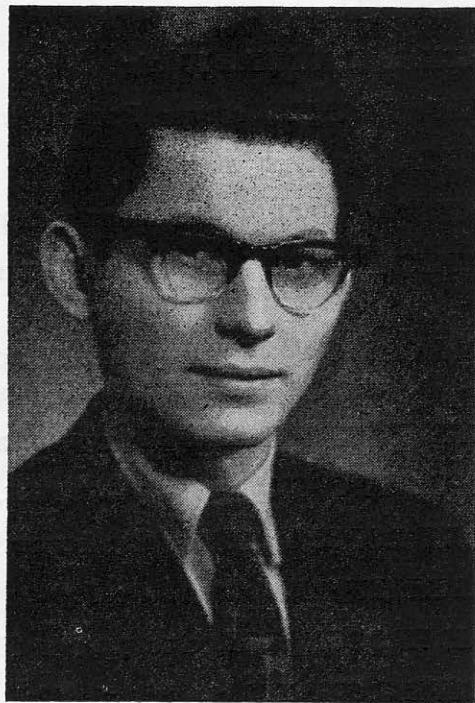
ПАВЕЛ СТЕФАНОВСКИЙ

Білянка, Лемковина, 5 апріля 1959.

ЦІНА 50ц.

ИЗДАНИЕ ЛЕМКО-СОЮЗА
ЮНКЕРС, Н. Й., США.

—1960—

ПАВЕЛ СТЕФАНОВСКИЙ

ОСОБЫ:

ВАСИЛЬ ДРАНКА, 17 літ

АННА ДРАНКА, сестра Василя, літ 19

МАРТА, их мати, літ 45

“ДІДО” ИЛЬКО, дідо Василя и Анни, літ 67

МАРИСЯ ГОРБОК, товаришка Василя и Анни зо
сусідства, літ 15

ВАНЬО РУСИНЯК, наречений, а потом муж
Анни, 23 роки.

СТАРЫЙ РУСИНЯК, Ванів нянько, літ 55.

ПАРАСКА СІЧКО, дочка учительки, літ 16

КОЛЯ ВОРОНЦОВ, совітський партизан, літ 27

ПАВЕЛ ДУДИЧ, газда, літ 50

ПАН ПРОВОКАТОР, січовик, літ 29

АНДРЕЙ ЄВУСЯК с Лосі, літ 28.

(Роки поданы згодно с віком особы на початку штуки.
Под конец штуки, особы старшы сут около 10 роков).

(Дієся на селах Лемковини в часі Другої Світової війни).

АКТ I.

(Сцена представляє сільську хижу з видом зі сторони саду. Єдні двері проводять до издебки, други до комори. Під видом лавка, стіл, старі кресла. При столі сидить Василь, читає книжку, а потім думат над прочитаним).

СЦЕНА 1,

Василь сам.

ВАСИЛЬ (до себе): — Ту єст штоси не впорядку. На початку книжка пише, же то поет польський, а сам поет повідат так: “Литво, отчизно моя, ты єст, як здоров'я. Кілько тебе оцінити треба, лем тот ся дознат, кто тя стратил”.

С того видно, же його отчизна була Литва, но та і він мусіл бути литвином. Або я знам, як то направду єст? Книжка повинна бесідувати правду, то значить, же поет Мицкевич був поляком. (По хвили): Але який с мене бортак! Не маш, братку, зеленого поняття о історії польської літератури, а уж мудруєш... .

А може то барз просте? Мойом отчизном єст Польща, а я, як мама все повідали — руснак-лемко. Наразі треба ся згодити з книжком, а того, што не знам, даколи дакто мі пояснит. При нагоді звідамся даякого ученого человека, як буду в Горлицях. А зрештом, найважнішы сут ту слова, котры учат любити і цінити мою родну землю, свою Лемковину.

СЦЕНА 2.

Василь і входить Марта.

МАРТА: — Зас єс не был в церкви. Вечерня ся правит, а ты собі книжки читааш. Штоси-с ся мі попсул, сыну. Mi ся здає, же то тоты книжки тя попсули.

ВАСИЛЬ: Ніт, мамо. Тоты книжки, што я читам, не зашкодят мі, ани мя не зопсуют. Чую навет, же они мя поправляют, бо познаю сам по собі. Барз єм с них задоволеный, ище не раз буду вам дякувати за то, же сте их привезли от той своєй знакомої жидівки, котрой жичу счастья, жебы єй гитлеровці не съimali. Я думам, мамо, же бандитске геста-

по не достане єй в свои руки, бо она была учена и давно знала, где и як утікати. Правду повісти, не вшитко ище розумю, што пишут гдекотры книжки, але здає ся мі, же як зачну читати по порядку, то зрозумію. Таку віру до себе мам.

МАРТА (варит вечерю): Засвіт лампу, бо уж ся темно робит. Лем ся кус змеркне, то уж нич, а нич не виджу, што раз деси мі барже очы слабнут.

ВАСИЛЬ (світит лампу): Уж вам засвічу, жебы мі моя мамичка в хижі дагде не поблудили.

МАРТА: Лем сой с матери смішки не роб, бо ты ся тіж можеш дочекати старости.

ВАСИЛЬ (жартобливо): Выйдите, мамо, але я ся до чиста не смію, стратитеся мі в хижі, но и буду мусіл вас потім цілый вечер глядати. Но а ище до того и вечері не буде.

МАРТА: — Не жартуй, лем воз відро и принес воды зо студні, або с потока. (Василь бере відро и сміється).

МАРТА: — Але скорше, рушай, бо треба горці наляти.

ВАСИЛЬ: — Знам, же вечером лем мене вода любить и на мя жде. (По хвили): Барз єм цекавый знати, где вы ся так долго в селі затримали, а ище и вашої дівки неє.

МАРТА (показує на відро): Василь!

ВАСИЛЬ (удає, же не зна о што ходит): Што мамо? Ах, уж лечу, уж лечу. (Вылітує, мурчит співанку).

СЦЕНА 3.

Марта сама, (потом входит Анна с нареченым Ваньом)

ВАНЬО: Дай Боже добрий вечер, нонашко!

МАРТА: — Дай Боже здоров'я, як ся маш, Ваню, ци-с здоров?

ВАНЬО: — Добрі дост, а як вы ся мате?

МАРТА: — Так по середині, могло бы быти ліпше, а могло бы быти и дуже ліпше.

АННА (розворатся по хижі): А Марися где ся поділа?

ВАНЬО: — Як видно, то осталася при студні. Певно помагат Васильови тягнути воду.

МАРТА: — Сміялся пред хвильом с мене, а здаєся, же я го мушу идти глядати разом с його водом.

СЦЕНА 4.

Тоты и (входит Марися, а за ньом Василь).

МАРТА: — Но нарешті, же єс ся мі нашол, бо уж єм тя мала идти глядати.

МАРИСЯ: — Добрий вечер!

АННА: — Дай Боже!

ВАСИЛЬ: — Але ся не гнівайте, мамо, бо то не моя вина. Лем представте собі: тягну я відро з водом зо студні и не

можу витягнути. Заклял ём голосно, бо дежбы фрас чловека не взял, же-м так наглі ослаб...

МАРТА: А я ти гварила, жебы-с ишол по воду до потока.

ВАСИЛЬ: Уж ём мал пустити відро назад до студні, а ту нараз чую чудний, таємничий голос. Як ём взріл, што з моим відром єст, то таку-м силу достал, што ани не знам, коли-м витяг відро воды с богыньом. Така мя радость охватила, што страх, но и зачал ём с богыньом танцувати коло студні. (Вшитки ся сміют).

МАРТА: Та с помачаном в воді богыньом єс танцувал? (Остро): Налій води до горця.

АННА (наливат воду, Василь отставил відро на бік).

ВАСИЛЬ: Но и смотте ся на нашу сусідку Марисю, ани мі того до головы не пришло, же Марися потрафит замінитися в водне створінья, и то іще в яку красавицю, водну богиню-русьавку.

МАРИСЯ: Перестан уж ся з мя сміяти.

ВАСИЛЬ, (як бы не чул Марисі): Але то іще не вшитко. Найперше витяг Марисю, а потім беру відро и хочу витягнути воду, и ниж ём ся дотхнул відра, а відро полне воды. Марися с того, видно, чуда робит.

МАРТА (рекомси не жартує): Анно, смот-ле, што то за вода, або ци єст дашто в відри, бо я не мам певности.

ВАСИЛЬ (підходить перший до відра): Може направду зникла. Ой, та лем не роб того, Марись, бо буду мусіл іще раз идти по воду. Єст вода, слава Богу.

АННА: Єст вода, и то чиста, як слеза.

ВАНЬО: Што чувати, Василь, в твоих книжках? Може бы-с мі єдну пожичил, але лем таку, жебы-м ей зрозуміл.

ВАСИЛЬ: Не знам, Ваню, ци поважні о том бесідуєш, бо я вшитко єдно мышлю, же міг бы-с дашто и з моих книжок почитати. Мам и такы, што тя заинтересуют. Прочитай єдну, а будеш виділ, як тя потягне до другої. Лем треба докладні читати и старатися зрозуміти. Анна колиси так ся запалила до єдной книжки, же аж шист сторон прочитала, а тото решта я ей мусіл доповісти.

АННА: Но видите, мамо! Смієся с мене, а сам мі ся скаржил, же не вшитко в книжках розуміє.

ВАСИЛЬ: Ты ся зас не ображай, бо я лем жартую. Але мам штоси барс цекаве для таких, як вы молоды, а дідо мой замір цілковито поперают. Днеска вам, єднак, не доповім до конца. Для тебе, богиню, тоже мам навет нове. Петро Серняк зо-за Потічка, Пастырчик Ольга зо Смеречняка, Дудич Осиф с Горба, Кавочка с нижнього конца, и Улька Русиняк от креста уж ся згодили.

МАРИСЯ: На што ся згодили?

ВАНЬО: Повідж, днеська я ти не перешкаджам.

АННА: Но певно, же неє што откладати и ховати перед нами.

МАРТА (от пеца): Ви ліпше уважайте, бо тот гришник ище вас дачым обаламутит. (По хвили): Марисю, повідат, зо студні вытягнул, ид, псякров, ты бунтовнику книжковый.

ВАСИЛЬ: Повіл бы-м вам, але при мамі ся кус обавям повісти, жебы не зрадили нашой таємниці, и не розлябздали по селі. (Позерат боком на маму). Хыбаль же Анна попросит маму, жебы ани слова никому не рекли о том, што тепер будеме бесідувати.

АННА: Мамо, правда, же...

МАРТА: Дай сой спокой. Про мене можете радити о чом хцете. Мене тото тілько интересує, як и тото кілько разом єст звізд на небі.

ВАСИЛЬ (поважні): Конец жартам. Прошу уважно слухати. Я нашол, а поправді повісти, дідо мі дали старый лемковский Календарь, тот, што с Америки, в котором єст крас, не маме понятъя, яка крас сценична штука. Разом с дідом постановили зме научитися и организовать, а то ся зове... Но забыл ём... представление. В Календарі сут гарды лемковски народны співанки. Єдну мя уж дідо научил співати. (Співат, Марта му помагат):

Будь здрава землице,
Іду к Америце,
Зарабляц иду пінязь;
Будь здрава сестричко,
Не плачте мамичко —
Іще к вам верну даколи зас.

МАРТА (співат сама дальше):

Будь здраве младеньке,
Дівчатко шварненьке,
Што-м тя, моя, любувал барз,
Жди на мя кусіся,
Бог даст, што вернуся
І ся будеме любувац зас.

МАРИСЯ (радостно): Ой, але то красна співанка. Барз красна, але и вы єй добрі заспівали.

МАРТА: Не хваль, лем ся сама науч гарді співати.

МАРИСЯ: Напиш мі єй, Васю, на папір.

ВАСИЛЬ: Лем помаціцькы, без горячкы. (Сідат, пише и співат):

Марисю тетина, мы собі родина,
Підеме до корчмы, напьемеся вина.

Марисю, Марисю, я тебе не лишу,
Я твоє ім'я на папір запишу.
На папір запишу, на клинок завішу,
Жебы люде знали, же я мам Марисю.
(По співі дає Марисі написане): Ту єм ти записал цілу
співанку.

МАРИСЯ: Я тогу хотіла першу, бо тогу што-с співал от
теляте, то знам.

ВАСИЛЬ: Я тогу співал, а тамту-м записал.

МАРТА: Таки то днеська талантливі діти на світ ся ро-
дят. Інше співат, інше пише.

АННА: А тепер научте нас мелодію.

ВАСИЛЬ: Вшитко зробиме, але найперше треба отпові-
сти на такий вопрос...

МАРИСЯ: А што то вопрос?

ВАСИЛЬ: То значить, же треба отповісти на таке звідання.
(Призератся на кожну особу с особна, потім на маму): —
Мама бы ся нам тыж придали, бо в представлению треба го-
товити істи, а вы (до дівчат) жадна того не знате. А зрештом,
замолоды сте іще до такої роботи.

АННА (поправят): До ролі.

ВАСИЛЬ: И до роботи и до такої ролі. Найперше буду
ся звідувал Ваня, але вшитки мусите встati, бо того вимагат
форма приречения. (Всі встають).

МАРТА: Я тыж мушу стояти?

ВАСИЛЬ: Ні, ні... Вы мамо можете собі посидити, бо
за tot час бы вам дашто збігло на шпаргеті. Ваню! Ци хцеш
с доброї волі належати до культурной театральной группы и
ци будеш вивязувался и виконувал свои обовязкы?

ВАНЬО: Хочу, и потрафлю ся вивязати, хоц бы с чого.

ВАСИЛЬ: В засаді при том повинен быти и дідо Ілько,
бо зме разом установили присягу, но але як зме уж зачали
сами, то и сами скончиме. А ты, Анно?

АННА: Хцу и буду.

ВАСИЛЬ: Всьо в порядку. (Скромно): А ты Марись?

МАРИСЯ: Я барз радо.

ВАСИЛЬ: Но так, але...

МАРИСЯ: Што зас за але? (Почервеніла).

ВАСИЛЬ: Треба докладно отповідати на слова прирече-
ния, як Ваньо и Ан...

МАРИСЯ (завстыдано): Хочу и буду.

ВАСИЛЬ: А вы мамо, што повісте? (Вшитки цекаво слу-
хают).

МАРТА: Не хочу, але як вам буде треба, то вам істи
зготовлю. Тепер уж тыж вечера готова.

ВАСИЛЬ: Вшитко в порядку. Для тебе, Марись, мам гардый верш. (Вынимат с кишені, подає Марисі, але спрощажат): О пропрашам, бо то не того. (Вытігат друге): Машь, ту єст верш для тебе, научся го на память. До вас, мамо, мам важну просьбу. На той картці єст написаный вопрос. В вівторок, як будете в Горлицях, то дате тому пану, што продає книжкы в склепі и почекайте аж Вам даст отповідь. Добрі, мамо?

МАРТА: Як буду выходила из дому, то мі припомний о той картці. (Ваньо с Марисьом сбираются и выходят).

ВАНЬО: Підеме, Марись, разом, бо нам по дорозі. Дай Боже добру ніч.

МАРИСЯ: Добра ніч.

МАРТА: Дай Боже и с вами.

ВАСИЛЬ и АННА: Добра ніч, добра ніч. (Василь проваджат Марисю и Ваня).

СЦЕНА 5.

Марта и Анна

МАРТА: Анно.

АННА: Што мамо.

МАРТА: Повідж ты мі правду, дівко моя, што ся водит с нашым Васильом? Чого він перестал до церкви ходити. Уж третий місяц минат, а він ани раз в церкви не был. Кума Антошка уж два раз ся мя звідували при церкви, чого Василь не приходит до церкви? Ми, як бы дакто по гамбі дал, бо-м не знала, што отповісти. “Має, — повідам кумі, — якеси пильне занятья дома, глядат штоси в книжках, а правду повісти, то и лаха отповідного нема, штобы выйти меже люди, бо ёе мам му за што справити. Контингент німецкий нас уж до чиста опустошил”.

АННА: А мене лем цекавит токо, чого юнашкя ся так нашым Васильом интересуют. Ничих не интересувал, як был маленький. Може шикуют свою Ульцю, як бы так, то шкода, же сте ей не повіли, жебы ся не трапила, бо Василь уж си выбрал дівчину, сироту Марисю. Походят зо собом ище триштырі роки, тай ся поженят. Зрештом, ліпше им было повісти, же Василь лежит хворый...

МАРТА: Ні, Анцю! Кума Антошка мают правду. Як єм ишла домів, то цілый час єм о том думала, бо ци то неправда, же Бог не смотрит, кто убраний, лем бы был побожный. Такий страх мя перед Богом обнимал за сына, што аж ся мі горячо робило. Сама не знам, як мам поступити. Хибалъ с ним побесідую о том вшитком, або звідамся отца духовного, най мя порадят.

АННА: Мамо, будьте осторожны, жебы сте непотребно кривду не зробили Васильови. Знате добрі, же Василь во

вшитком вас слухат, робит, як конь, прикрого слова, ани вам, ани никому не повіл. Не скаржится на юнич, хоц бы як было тяжко. Дідо Ілько колиси повідали, же таких добрих діти, як Василь, они ище не виділи.

МАРТА: То правда. Каждый грош отдає мі и повідат: — то для сестры на шлюбны лахы. (По хвили): А може за тоты піннязі, што мам для тебе на весіля купити недільне убраня и черевики Васильови? Як ты думаши, Анно? Може він и зато до церкви не ходит, бо нема в чом и ся встыдат?

АННА: Мі ся здає, мамо, же треба найперше повісти о том дідови, а потом порадитися с Василем. Перед юним и так юнич не скрываєте, бо він потрафит отчути, кто што мыслит. (По хвили): Мамо! Хочете знати, чого вшитки пастухи женут статок пасти там, где Василь? Уж довший час пасут с ним разом, бо він им розмайти річы оповідат о світі и читат им книжки, а они слухают, хоц як знате, што перше ся с него сміяли.

СЦЕНА 5.

(Входить Василь с дідом. Анна крає хліб, Марта наливат каву до горнят, потом обі подають на стол).

ВАСИЛЬ: Діду, вшитко грає, як зме ухвалили на нараді діда с внуком. Внук виконал свою задачу на два дни скоршче. Што дідо повідят на то, га?

ДІДО: Но то в порядку, будеме видіти, як піде дальше. Як ся вшитко добрі скончит, тогды тя дідо похвалит: Васьо молодец!

МАРТА: Добрі, же дідо уж скончили варту, то будеме вшитки разом вечеряти. Анно, подавай лыжки на стол.

ВАСИЛЬ: Як ся нам штука удаст, то знате, што буде потом, діду?

ДІДО: Будеме ся учити другої.

ВАСИЛЬ (жартом): Найперше внук Василь от имени молодежы, вручит дідови за його заслуги медаль с найкрасшого кочана, який найдеме в загороді, а за осягнение на полі культуры орден с найвекшого комперя, Й який ся вродит того року в нашем селі.

МАРТА: Сідайте до стола вечеряти. (Сідают).

ДІДО (жартом с захованьом поваги): Як ся мі медалі и ордены будут належати, то прийму, хоц бы были и с цибулі и с карпеля зроблены, лем при вручению мі орденов, Васю, мусиши мі докладні пояснити, за што мі их даеш.

ВАСИЛЬ (до Анны): Завтра скончу переписувати головны ролі нашой штуки, а потом буде ся дакус учити при коровах, решту вечерами и в неділю. Найвеце приде тобі, Анно, але я мышлю, же подоляш и скоро ся научиш, тым веце, же

твоим мужом в той штуці буде твой Ванцьо. Мамо, долійте дідови кавы. (Марта доливат дідови и Васильови).

МАРТА: Василь мал веце на мысли себе, як діда!

АННА: Кончме уж, бо час идти спати, а я ище помью начиня.

ДІДО (жартом): Ход зо мном, Васю, гнеска спасти на під, бо я ся сам бою...

ВАСИЛЬ: Я розумію, же вы мі ще даєте россказ, лем мя просите. В таком разі я иду на вашу просьбу, жебы дакто діда в ночы не перестрашил. Но то будьте здоровы. Идеме діду.

АННА: Но будьте здоровы, а добранич.

ДІДО: Ты повіл за мене "будьте здоровы", а я за тебе повім "добра ніч".

МАРТА: Идте уж идте, — добра ніч вам. Лем жебы вас там обох дагде страхи не съили. (Василь с Дідом выходят).

ДІДО (в дверях): Васю, верний-ле ся ище по лампаш. Там вісит на клинку. (Василь світит лампаш, Марта кончит істи, креститься, Дідо жде в дверях, Анна мыє начиня).

КУРТИНА.

СЦЕНА 6.

(**Василь с Дідом переходять поперед куртину, освічують собі дорогу лампашом**).

ДІДО: Но Васю, русскии партизаны вступают до акции, до которой я уж застарый, але ты мя заступиш. През Сухий Верх дорогу до Ропы знаш так, як и я. Попровадиш их до будинку німецкой полиции от стороны ліса. Акция ма отбытися над раном.

ВАСИЛЬ: Барз єм ждал на тото припоручение.

ДІДО: Теперь иди горі потоком на Попівщину, там буде на тя чекал єден человік, который ся тя звідаст — кто иде? И ты му повіш : Василь, а он ти ма отповісти — дідо. Коровы заран рано я піду пасти Меже Потокы. Придеш просто до мене. А теперь ид уж, бо час. Но тримайся мі, вшиткого доброго на дорогу. (Дідо вертаться, а Василь идє дальше, потом кричит на діда).

ВАСИЛЬ: Діду! Вшитко буде так, як сте мі казали зробити.

ДІДО: Счастливой дороги! (росходятся).

Конец I Акта.

АКТ II.

(Тота сама хижя. На середині комната стол, на столі книжки завязаны в тлумачок. На стінах образы-иконы).

СЦЕНА 1.

(Входить Анна)

АННА (подходить ку столу, розвязує тлумачок и говорит до себе): Чого тыж Васильови ктоси до хустки книжки завязал? (Бере по єдной книжкі в руки): "Капитал", "Політична економия", "Што то Дарвінізм?", "Пан Тадеуш". (Припоминат собі): Уж знам. То мама ходили показувати ксьондзу. Но то сте, мамо, всыпали свого сына! А я глупа не повіла Васильови, што мама хотят зробити. Василь мі оповідал, же в дакотryх книжках, котры он читал, ёст описана велика правда о роботниках и вшитkых бідных людях. Totы книжки ненавидят панове, што мают дуже пінязи и такы, як наш ксьондз. (Плаче). Што теперь буде? Василя напевно німецкы січовики замкнут. Ой, Анно, Анно, а ты не остерегла Василя. Што робити? Василь мусит дагде утікати, а я тым часом покрью книжкы. (Завязує их знов в хустку).

СЦЕНА 2.

(Входить Марта).

МАРТА (знимат шаль): А тобі штося ся стало? Чого плачешь?

АННА: Про вас, мамо, плачу зато, же сте страшну кривду Васильови зробили.

МАРТА: Та где-ж бы-м власному сынови кривду робила? Што ты попліташь, Анно?

АННА: Вы того не розуміете, бо вы лем ся боите, же Василь до церкви не ходит про тоты книжки и зато носили сте их до ксьондза.

МАРТА: То ты за то плачешь?

АННА (розжалена, перерыват мамі): Знате добрі, же наш ксьондз куматся с січовиками, и с том злом украинском учительком, што за німцями тримают. Ци сте хотіли, ци не хо-

тіли, видали сте свого сына мучителям, оккупантам нашей землі.

МАРТА (заклопотана): То ты, Ганко, гвариш, же где то ты... (не докончила). О, як то добрі, же-м отця духовного дома не застала. (Плаче): Я аж теперь порозуміла, што бы-м запричинила Васильови.

АННА (с радости обнимат маму): О, як то красні, як то добрі...

ЖАРТА: Анно, не повічь о том Васильови, бо бы мі было барз прикро. Книжки зараз отнес назад на під до сіна на старе місце.

АННА (терята очи, веселіє): Уж лечу, мамо, и никто нич не сміє знати. (Выходит).

СЦЕНА 3.

(Входить дідо Илько)

ДІДО: Василя ище неє? (Занепокоєний): Якоси ся довго засідил в стрыка. Уж два дни минуло, як пішол, но ніт! А тобі што ся стало, Марто?

МАРТА: Нич уж, нич.

ДІДО: Марто, видиш Марто, мушу ти повісти правду, бо ты мати Василя.

МАРТА (перестрашена): Што ся зас стало?

ДІДО: То неправда, же Василь пішол... же Василь пішол до стрыка до Устья Русского. Василь попровадил русских партизанів до Ропы. Сам не знам, што ся могло стати. (За дверми чути веселый сміх).

СЦЕНА 4.

(Входить Анна, а за ньом Василь).

АННА: Мамо! Василь вернул. (Вшитки урадованы. Анна обнимат и цілує го. Василь зморщился під час цілуванья, потом веселіє).

ВАСИЛЬ: Што вы ся вшитки так тішите, як бы-м с Америки вернул, або войну с Гитлером выграб?

ДІДО: Перед хвилем повіл єм матери правду. Будьте же теперь барз осторожны и ани слова нигде о том. Ци на селі повідали сте дакому, же Василя уж два дни дома неє?

МАРТА: Ні, ні. Никто о том не зна. Здоймий, Васю, гуньку. (Смотрит уважно): Што тобі Василь?

ВАСИЛЬ: Діду, поможте мі зняти гуньку.

ДІДО (настрашений): Дашто важне?

ВАСИЛЬ: Лем кус рука здрапана. (Знимат гуньку при помочи діда): Вшитко в порядку, діду.

ДІДО: В яком порядку?

ВАСИЛЬ (по хвилі): Даите мі, мамо, кус молока пити, бо ся мі хоче. (Анна обзерат його забандажувану руку, Марта

полетіла подати молока, дідо и Василь выходят до коморы).

СЦЕНА 5.

(Марта, Анна и входят Ваньо Русиняк и його няньо Василь)

СТАРЫЙ РУСИНЯК (весело и жартобливо): Дай Боже добрый вечер!

МАРТА: Дай Боже и вам! О, такому рідкому гостю треба попелом ноги посыпти. Я уж не памятам, коли сте, куме Русиняк, у нас были. (Пряче зо стола непотребны річы, Анна с усмішком бесідує з Ваньом): Прошу, сідайте и повічте, што у вас чувати на вышњом конци.

РУСИНЯК: Вшитко по старому, кумо Марто.

ВАНЬО: А не правда, няню, же вшитко по старому, бо сут и новины. Вчера вдова Дудичка с Берега мусіла отдать на контингент остатню корову. Цілый день, бідна, плакала аж прикро было слухати. “Бодай их бозюсько скарал, жебы с пекла не вышли за мою кривду! Остатню звірину мі totы злодіє, бандиты забрали, уж ся ани Бога не боят. Бодай сте ся задавили”, кричала под небеса Дудичка.

РУСИНЯК: Так, то правда. Знищили бідну вдову до чиста. За то, что достала за корову, не знам, ци тепер планну козу купит. Жебы то еще вшитко пінязми заплатили, а то дають пару літер палюнки, хочут, жебы люде розум тратили.

МАРТА: Не знам, як то буде тоту войну пережити? Нам тыж остала лем єдна корова с телятком, а як ся война зачала, як знате, то зме мали осмеро статку. Анно принес ле воды.

ВАНЬО: Я принесу, нонашко.

МАРТА: Та где-ж бы ты в нас по воду ходил?

АННА: Ходме разом, Ванцю. (Ваньо бере відро, выходят разом с Анном.

СЦЕНА 6.

Старий Русиняк и Марта

РУСИНЯК: Поправді повісти, то я до вас, кумо, пришол в важной справі и начну просто з моста. Ци нам не добрі бы было зробити в теперішний час чирянку. Вы мате дівку, а я мам сына. Сами знате, бо сте не раз виділи, же Ганка и Ваньо ся радо мают.

МАРТА (задумана): Я по свому уж давно собі мысліла, жебы их разом поженити.

РУСИНЯК (вынимат с под гунькы пол літры палюнки, ставит на столі): В таком разі не будемеся довго торгувати. Закличте еще дакого з родины тай почнеме с Богом и при свідках єднати нашы діти.

МАРТА: Та я сама не знам, куме-свату, кого мам закликати.

РУСИНЯК: Як ваш отец дома, то конечно, выстарчит нас старых троє, но и молоды.

СЦЕНА 7.

(Анна и Ваньо вертают с водом)

МАРТА: Ганцю! Не виділа-с діда на дворі?

АННА: Зарас прийдут, лем замкнут стайню и боиско.

МАРТА (до Анны): Приготуй хліб с тым, што мame и подай на стол. Ванцю сідай дагде при столі. (Ваньо сідат с боку на кресло).

СЦЕНА 8.

(Тоты и входят дідо зо сін и Василь с коморы)

ДІДО: Як ся маш, Русиняк, ци-с здоров? (Подают си руки, дідо сідат при столі).

ВАСИЛЬ: Добрый вечер! Як ся мате нонашку? (Витатся с Русиняком и Ваньом).

РУСИНЯК: О... я на віченьки забыл о Василю. Так мі ся цілый час здавало, же іще когоси єм ту повинен видіти и добре мі ся здавало, бо о Василю память мі вилетіла с головы. (Марта подає на стол погарик).

АННА: Мамо, може веце погаріков подати?

МАРТА: Не треба. По старому звичаю належится з єдного погарика пити.

РУСИНЯК: Так, так свахо! Я тыж ся тримам по стародавному.

ДІДО: Зато тя вшитки в селі прозывают старым, бо ся ничым не ріжниш от своего няня, а преця, не такий єс старый. Посмот на мене, то я старый а мене никто старым не зове. Кілько ти буде років?

РУСИНЯК: Та уж під п'ятдесятку ся назберало. Но але мы раду, раду, а я ту, преця, по інше пришол. Пару слов о том зо свахом уж єм замінил, но але жебы ся нам ліпше бесіді и ціла справа вязала (наливат, Марта тым часом кладе на стол хліб, масло и брындзю. Русиняк выпил): На здоровя, кумо!

МАРТА: Пийте здоровы с Богом. (Русиняк выпил, наливат, подає Марті).

РУСИНЯК: С няньом ся поздоровкайте.

ДІДО: Пий здорова, пий!

МАРТА (выпиват): Ой, але то якаси міц. (Анна подає каву): Закусте дашто, нонашку. (Марта подставлят келишок Русиняк наливат): Пийте няню, ноле не давайтесь просити, лем закусуйте. Гостиме вас чым нас стати. Як нас женили, то забила-м паця и барана. Богатши убивали и ялівку, а теперъ нее што, бо контингенты съіли, а як бы дакто зарізал звірину на мясо для себе, то му грозит велика кара.

ДІДО: Анно, подай іще єден пугарик для Ваня. Присядле ся, Ваню, ближе до нас. (Дідо наливат до келишка, котрый подала Анна и подає Ваньови): Ты сой выпий до Анны, а я до твого няня, но, старый, на здоровъя!

АННА: Ми дуже не лійте, діду, лем капусю. (Бере келішок, обертається в другу сторону, выпиват, отерат очы).

РУСИНЯК: Подай, Ваню, пугарик. (Наливат): Подь гев, Василь, я с тобом ся напю.

ВАСИЛЬ (бере пугарик): На здоровъя, юношку! (Пьют оба).

РУСИНЯК: Пий здоров с Богом. Правду повісти, мене припровадил ту мой сын. Уж буде веце, як пол рока, як мой Ваньо почал мя просити и тягнутися до вас. "Няню, гварит Ваньо, ци не уважате, же час бы мя оженити?" Я му повідам, же он іще молодый, а тот на мя с гамбом: "Вы, — повідат, видно не знате, кілько я мам років, бо их не рахуєте, а я рахую. Кілько сте мали років, як сте ся женили? — звідуєся мя Ваньо. Я гварю му, же не памятам добре, а он мі зараз припоминат, же не веце, ни не менше, як двадцет єден, а мі уж минуло двадцет три. Та иди, гдеж бы ты мал уж двадцет три роки, — повідам му. — Вшитко єдно, сыну, до женячкы іще за скоро, іще два роки почекай и буде добре... Як я му того повіл, так мій Ванцьо в плач. (Вшитки ся сміют).

ВАНЬО: Лем ся с мя так не смійте.

РУСИНЯК: Але не о то мі ходит, же ся на мя Ваньо росжалил, бо по хвилі взялся до мя остро. "Я не буду чекал, аж вам ся захоче мене оженити, бо я оженюся тогды, коли я буду хотіл,— роскричался на мя, — и вас не буду ся звідувал и просил."

ДІДО: Теперь, то мі ся подабаш, Ванцю, бо сам знаш, же плачом дуже не вскураш. (Сміх).

РУСИНЯК: Потом єм срозуміл, же Ваньо ставит справу поважно, и мой опорнич не поможе. Смотте-ле, як ваша Ганця заворожила моего Ванця. Як уж ся ти так спішит до женячкы, но та иди за сватами, та підеме ти глядати дівчину за жену, гварю до Ваня, а он до мя: "Я не потребую, жебы мі дакто глядал дівча, бо я уж сам сой нашол. А сватов просил не буду, выстарчит, як вы підете." А потім уж так якоси ся стало, же-м ся ту, як видите, нашол, жебы обозріти будущу невісту и переконатися, яку мой сын приведе газдышю домів. (Анна несміло слухат).

ДІДО: То ты си, Старый, мысліл, же моя внучка до ничего, же не буде з ней добра газдышя? (Смієся).

РУСИНЯК: Не гнівайтесь, діду, я нич злого не думал про вашу Ганцю.

ВАСИЛЬ (жартобливо): А ви, діду, отколи такы певны, же с нашої Анни буде добра газдыня?

ВАНЬО: Я все того певний.

РУСИНЯ: Жарт жартом, але кінчме, што зме почали, бо уж нам и домів час ідти. Знам, же мой сын добрий и же любить вашу Ганцю, (до Анни), але хочу знати, ци ты, Анцьо, його любиш?

АННА (подходить до Русиняка, цілує го в руку, а он єй в голову. Завстыдано): Барз люблю...

РУСИНЯК: Теперь уж єм спокойный и тішуся с того. (Наливат собі до келишка). Но свахо! За счастья наших дітей.

МАРТА: Дай им Боже здоровья.

РУСИНЯК: Міркуєте си хибаль, же я цілу газдовку, як уж приде на то час, запишу Ваньови. Даколи Ваньо сплатит впол хижі сестрі Олені, бо того вимагат родительска справедливост. Як верне Олена с Німец, то буде так долго мешкала с нами, покаль ся не отдаст. Она добра дівка то не буде жадної суперечки. Поля, як знате сами, мам осемнадцет моргів. Шест моргів дам Ваньови, шест Олені, єдну третю част лишам при собі а потім дам Ваньови як приде на то час. А тепер повідайте вы, свахо, и кумо, што даєте на віно своєї дівці, што си у вас заслужила ваша Ганця?

МАРТА (с початку незнана што речы): Сама незнам, як то буде зробити. Дівку мам єдну, сынов трьох. Двох найстарших на роботах в Німцах а Василь дома.

ДІДО: Не старайся Марто, якоси си с тым порадиме. Кілько мате вшиткого поля?

МАРТА: Ужиточного ґрунта єст шиснадцет моргов.

ДІДО: Но то Анні ся належит штири морги. Згода Стариий?

РУСИНЯК: Я для себе от вас нич не хочу, лем для вашої дівки, для вашої дітины, кумо. Здає мі ся, же поля єй кус замало даєте. Незнам што дальше повістє?

МАРТА: Дала бы-м єй корову, але што зробити як лем єдну маме. Яливку може си взяти зараз, або товдь як доросне до коровы.

РУСИНЯК: А як с хижом? Жадной части незапишете дівці? Я думам, же дівці повинни сте сплатити впів хижы, бо ся вам з ней уступят.

ВАНЬО: Няню, преця знате же то єст неможливо, як можете таке бесідувати.

РУСИНЯК: Я знам же им тепер тяжко, але и война віка-

ми не буде ся тягла, колиси ся скончит, тогди братъя сестрі сплатят, куплят напримір коня, або дашто інше.

ДІДО: Видиш старий, Марта не може обтяжати своїх синов, тым барже, же их ту вшитких неє.

ВАСИЛЬ: Мамо, додайте іще до віна коня. Як ся война скончит, даме си якоси рады. Незнам ци братъя ся погодят, але я ся згадкам и дотримам слова.

АННА: Ні Васю, я того не годна приняти, жеби ты даколи для мене тяжко робил. На себе я годна сама заробити, бо-м здорована.

ВАНЬО: Правду маш Анно. Няню, неє што веце бесідувати. То уж не totы часы што били давно же на спросинах торгувалися цілу ноч, або и по два раз ходили спрашати.

РУСИНЯК: Часы новы сыну, але житъя тово same. Так само корови молоко дают, так само солнце и місяц світят. Зато нам треба, абы зме мали землю под зерно, ци компери, а коровы и коні в стайні. Без того не можна газдувати.

ДІДО: Нее чого ся сперечати, послухай мя Старий. И ты маш правду и сын твой не глупо повіл. Я уж старий, іще пару окрушин хліба сым и вытягну ноги. Анну люблю так, як и Василя, бо добра и правдива дівчина. Василь тоже би єйнич не жалувал, зато от мене Анна має три морги найплоднішої земли в цілом селі. Згода Старий?

(Анна цілує діда в лиці. Василь розрадуваний бесідує весело с Ваньом, который нехочаи хватил Василя за болячу руку. Василь отчул боль и сховал руку за себе, а здивованому Ваньови показал палец на свой гамбі. Вань зрозуміл же треба молчати).

РУСИНЯК (послі надумы): Но то в таком разі згода. А як с весільком?

ВАСИЛЬ: Здаєся мі, же положинья вымагат того, жебы весіля робити як найскорше и лем на єдной стороні. Трудно, мусимеся згодити с тым, же лем на таке весіля можеме сой днес позволити.

ВАНЬО: Так єст Васю. Решту оставиме на потом.

МАРТА: Ваню! На оповіди коли дате, днеська, ци заран?

АННА: Зараз идеме Мамо. Ваньо уж мі о том повідал.

ВАНЬО: Підеме разом по дорозі с Нянью (зberаються. Русиняк подає руку Дідови и Васильови).

РУСИНЯК: А ти Васю чого маш таку штивну руку?

ВАСИЛЬ: Были зме с діdom в лісі и мі деревце кус руку притовкло. (Ваньо прощатся с Дідом и Васильом, наконец цілує руку Марті).

РУСИНЯК: Дай Боже добру ніч! Оставайте здоровы.

МАРТА: Дай Боже и Вам. Ходте здоровы с Богом!

ВАНЬО: Добраніч.

ВАСИЛЬ: Добраніч Ваню, добраніч!

ДІДО: Ход здоров, добраніч! (выхли).

СЦЕНА 9

(Марта, Дідо и Василь)

ВАСИЛЬ: Мамо дайте ся мі дашто напити. Таку мам спрагу што аж страх. (Марта подає молоко, Василь випиває): Я дораз іду спати, ледво-м ся дождал конца тых спросин).

(Куртина)

ДРУГА ЧАСТЬ 2 АКТУ

СЦЕНА 1

(Марта латат одежду, дідо робит столец до доїння коров, Василь, Марися и Анна сідят при столі)

МАРТА: Василь, ноле мі задій нитку до иглы, бо сой нияк неможу порадити.

АННА: Дайте, мамо, я надію. (Іде до Марты, надіває иглу и вертат ку столу).

ВАСИЛЬ: Як ся ти Марись подабат тот верш што-м ти дал, жеби-с ся го научила!

МАРИСЯ: Барз гардый и уж го давно знам на память.

ВАСИЛЬ: Діду!

ДІДО: Што таке?

ВАСИЛЬ: Ци верши тоже підлягають пробі, ци пробы дотычат лем театральной штуки? Марися свой верш уж знає на память.

ДІДО: Я што до того добрі незнам, але ся мі здає же треба справдити ци кождый знає так, як написане и ци ся не мылит, а через то набере ліпшой вправы и смілости.

ВАСИЛЬ: Я тоже так думам. В таком разі, покаль ся вшивки не зайдут на пробу штуки, будеме ся учити "рецитувати" верши. Зачнеме от Марисі. Зачинай Марись.

МАРИСЯ (с початку встыдливо и тихо): Любо Лемковину!

Любо я вас, любю

Зелены Карпаты,

Любо про тя Лемковино

Пісеньки співати.

ДІДО (перерыват Марисі): Выйбач, Марись, але рад кус голоснійше, а друге кус смільше. Так треба говорити, жебы вышло, же ты направду любиш Лемковину.

МАРТА: Вы ся няню им не мішайте бо попсуєте. Марися добрі и гарді бесідувала.

ВАСИЛЬ: Повтор Марись. Тепер напевно оповіш ліпше, лем ся не спіш. Поволи, сміло и щиро, жебы каждый мог ро-

зуміти не лем по словах але и по чувстві. (Марися кус за-
встидана).

АННА: Чого ты ся встыдаш? Кого ся маш ту встыдати?
Повіч им так, жебы ся им аж тепло зробило.

МАРИСЯ (зас встає):

Люблю землю дідов
И свою хижину,
Люблю село меж горами
Родну Лемковину.

Люблю лісі, поля,
Горы и долины,
Люблю голос пастуха,
Спів вірної дівчини.

Люблю Лемковину,
И буду любити,
Бо без тебе родна земле
Я не мо...

СЦЕНА 2

(Стук в сінях. Отverаются двери до хижы. На порогу падат
с ног окровавленый от ран русский партизан).

КОЛЯ: Здесь живет?... Дедушка, помоги. (Перевертатся.
Спочатку вшитки остолпіли, лем дідо быстро нашолся при
Колі).

ДІДО: Анно!... білly шматы!

(Анна летить до комори за шматами. Василь понял ситуа-
цию, дре на собі білу кошелю, подає дідови и помагат ра-
тувати, тамує кров партизана, заберат автомат и гранаты до
коморы, потом вертат с Анном).

ДІДО: Марто! Замкний сіни и подай мі воду. (Дідо и
Марися чутят Колю). Анно, постель лужко. (Анна виходит до
коморы, в сінних дверях наремный острій стук. По вшитких
переходит як блискавиця страх).

МАРТА: Полиция!

ДІДО: Несеме го до коморы, неє іншого выходу. (Накрыва-
вают Колю, и выносят. Стук в двері повторяється).

ВАСИЛЬ: Отворте мамо двери, а вы вшитки заховуйте-
ся так, як бынич не было. (до хиж входит Параска, дівча у-
чительки — змучена).

СЦЕНА 3.

ПАРАСКА: Чом так перестрашено смотритеся на мене?
Де є цей партизан?

ВАСИЛЬ: Ту не было ниякого партизана. Може ся ти,
Параско, дашто привиділо.

ПАРАСКА: Не жартуйте. Він ту гдеси в вашой хижі єст.
Його треба скоро отнайти, він ранений. То я го ту припрова-

дила, бо щілый час просил, жебы го провадити до "дедушки".

ДІДО: Значыт, ты му помогла утікати?

ПАРАСКА: Я.

ДІДО: И ты го ту припровадила?

ПАРАСКА: Я, як сами видите. Позвольте сісти, бо-м барз змучена.

ДІДО: Сідай, дітино дорога, сідай. Хвала Богу, добре с тебе дівча (цілує єй в голову. Вшитки ради єй).

О партизана будь уж спокойна, он єст тут. (Марта выходит до коморы).

ВАСИЛЬ: Вібач Параско, я ся на тебе не сподівал же ты таке честне дівча. То для нас вшитких радост (цілує єй в лиці. Марися отвертася незадоволена). Анно, подай Параскі дашто выпити.

ДІДО: Не лем выпити, але приготуй для ней вечерю, преця тепер в ночі не піде на вишний конец села. Заночує тут, а рано піде домів спокойно.

Вы дівчата шикуйтесь до спання. Марисю Василь выпровадит, бо до них близко, а я мушу пришикувати беспечне місце для нашого гостя покаль не выздоровіє. (Занавіса).

СЦЕНА 4.

(Літний вечір 1944 року. Василь сідит при видляді, грає на гармонії народни мельодии. Дідо при столі набивають а потом курят файку).

ВАСИЛЬ: Коля повідал же уж ся добре чує, и же час му идти до своїх в ліс. Встыд мі кус перед ним, бо-м плакал тогда, як мі руку бандажувал. Поліція німецка ранила мя в руку, а я на ноги не мог встати. Хибалъ то било зо страху, бо як мя принесли дальше до ліса и обзвріли мої ноги, то ся начали сміяти. Ноги били здоровы, як их видите тепер, лем же зо страху не хотіли мя слухати.

ДІДО: Не бойсянич. На другий раз напевно тя послухают. В твойом выпадку, ноги бы тя послухали лем же ты не показался добрым газдом для них.

ВАСИЛЬ: Піду закликати Колю най кус в хижы посидит. Уж му ся хыбалъ сприкрило сідити самому в укрытию. Днеска си можеме спокойно побесідувати.

СЦЕНА 5

(Марта вертат зо стайні по доіню)

МАРТА: Корова што раз меныше молока дає. Не знам як ту буде дальше жити. Тепер уж остатню краплю молока мушу отдати на той проклятий контигент.

СЦЕНА 6

(Входить Коля и Василь)

КОЛЯ: Добрий вечер!

ДІДО: Доброго здоров'я. Ход Коля, сідай ту, жебы тя през видгляд не було видно. (Коля сідат на боку видглядє).

МАРТА (боязливо): Замкний и видгляд. (От стороны видглядде чути далекий гук канонады).

КОЛЯ: Фронт наближається к западу. Красная Армия побіждає и скоро буде здесь. Уже не далеко время, когда одержите, дорогие друзья ожиданную вами свободу. Этот голос оружия, который вы сейчас слышите возвещает свободу и новую будущность бедным, рабочим людям, простому человеку — вам милые друзья. Советская Армия гонит немецких фашистов и скоро их разгромит и уничтожит. После войны вы станете лучше и свободнее отдыхать, чего я, как советский партизан, желаю лемкам от своей души.

МАРТА: Дал бы Бог, жебы так было.

ДІДО: Ждеме на туто свободу и ждеме, бо она наше счастья, наша радост но якоси тото трудно приходит. Народна Польша, надіемся, отворит врати и нам бідным лемкам до счастливого житья.

КОЛЯ: А мне, дедушка, уже время шукать свою команду, своих товарищій.

ВАСИЛЬ: Мамо, пришикуйте дашто Колі на дорогу.

КОЛЯ: Вася! Мне ничего не нужно. Я должен вам благодарить, и еще раз благодарит за труд и помочь, которую я от вас получил. (Василь приносит с коморы автомат и гранаты, дає Колі). Прощайте. Прощай дедушка. То, что вы зделали для советских партизан, то великое дело. Того мы никогда не забудем, особенно я. Надеюсь, что мы увидимся после войны. Еще раз большое спасибо за все, за все. (Обнимаются). Ну, прощай Вася, молодец и друг мой дорогой. (отпинат от своей кошели звізду и дає Васильови). Возьми, ето память дружбы.

МАРТА (вручат Колі тлумачок): Воз того. Сухий хліб але голод заспокоїт.

КОЛЯ: Не надо.

МАРТА: Воз сину, воз. (дає му в руки и цілує в чело): Иди здоров, най тя Пан Бог провадит.

КОЛЯ: До свидания дедушка, Вася, до свидания мамаша. (Коля выходит за ним дідо. Через видгляд чути спів, с початку тихо а потому голоснійше и знов тихо).

СЦЕНА 7

ВАСИЛЬ: Днеска в нас мамо буде проба. (подходить до видгляд). Добри, же дівчата и хлопчика уж идут, бо то найважнійша проба перед их выступлением, можна повісти, остатня проба. Але чого то их ище неє! По співі судил єм, же

уж сут недалеко от нашей хижы, а их як неє, так неє. (Марта штоси глядат в шуфладі, вынимат звинену хусточку, розвязує и подає малу записку Васильові).

МАРТА: То записка от книгаря с Горлиц. Памяташ напевно о што-с го просил.

ВАСИЛЬ (бере записку): Памятам, где-ж бы-м не памятали, але то уж для мене перестало быти тайном. (Марта выходит до коморы. Василь сідат на лавці коло выгляде и читат записку на голос). — “Пытане панське не ёст трудне, леч аби пана пшеконаць, не выстарчы отповедзєць в кільку словах: Мицкевич был напевно поляком. В том часе Польска и Літва были полончоне творжонц Крулевство Польско-Літовскэ. За ойчизне венц уважано”... (Под выгляд от стороны саду підходить Марися).

МАРИСЯ: Добрый вечер! (Василь ховат записку до кишені). От кого маш лист? (по хвили). Можеш читати дале. Я ти не буду перешкаджала. Пришла-м повісти, же.... (Василь задоволено прерыват Марисі бесіду).

ВАСИЛЬ: Жебы-с знала Марися, кілько я тобі мам повісти. Кажда минутка, коли ся встрічу с тобом, ёст для мене счастьем. Встрічы с тобом, то хвилі моїх радости.

МАРИСЯ (смутно): Ци тот лист от даякого дівчате?

ВАСИЛЬ: О який ты лист ходит? Бо я о жаднім листі не-зnam.

МАРИСЯ: Як бы то не был тайный лист, то бы-с го перед мном не ховал.

ВАСИЛЬ: Не гнівайся Марися, але я направду не разумію о што ходит.

МАРИСЯ (не хоче подати по собі, же плаче. Опустила голову отерат руком слези): Зато я зрозуміла, чого-с сковал лист и до того ся іще тайш.

ВАСИЛЬ (с початку задуманий, а потім смієся голосно, вынимат записку с кишені). Ах, ты моя пташечко нерозумна! Чого ты плачеш? (бере ёй за руку). Не треба плакати. То не лист и не от дівчини. Смот сама, што то ёст. (показує записку и помаленькы читат): “Пытане панське не ёст трудне, леч бы пана пшеконаць”. (На лиці Марисі появляться невинний усміх).

МАРИСЯ: Не читай дальше и не гнівайся. (голосно смієся): Ой, яка я глупа, яка я... (обнимаются).

ВАСИЛЬ: Ты моя зоря, ты моя радость и квіт моего счастья. Люблю тя, Марися, як никого на світі. Ты для мене, як воздух и солнце. (Марисі стали слезы в очах, рекомси скрыто цілує Василя в край уст и быстро выходит). Аж мі на сердци легкше стало. Здаєся мі, же то сон о сиротці Марисі. (В выгляді знов видит Марисю): Ци то припадком и направ-

ду не сон?...

МАРИСЯ (через выгляд): Ні, ні, Васю! Забыла-м ти по-вости, же проба буде в нас. Ход пильно, бо на нас уж давно чекают. (Василь выскакує через выгляд, Марися подає му руку. Зникают).

СЦЕНА 8.

(Василь и дідо вертають с пробы).

ВАСИЛЬ: С той пробы єм барз задоволеный и добре бы ся мі стало, жебы не тот несчастный выпадок. Акурат трафил до хиж тогды, коли там была нацистска шпиона.

ДІДО: Жаль мі го страшно, бо то русский вояк. Біжал счастливо німцям з неволі, а у нас вмісто хліба и помочы, остал арештованый. Здрадница, а не учителька!

ВАСИЛЬ: До того допровадила гдекотрых украинців их националистична политика. Честны украинці гинут за народ и свою землю, проливают кровь. Украина в огни войны, граблена и поневолена гитлеровскими войсками, а тоты душогубы за фронтом выслугуются гитлеровской полиции. Шкода, же совітской партизанки неє близко. (Дідо щтоси обдумує).

ДІДО: Василь, ты полет пильно до села и довідайся, где замкнули невольника и кто го пильнує, а я за тот час обдумам, як му помочи.

ВАСИЛЬ (выходит. В дверях): За пару минут поверну.

ДІДО (до себе, голосно): Єсли го замкнули в стражници, то справа буде проста. (Глядат чогоси под припецком): Трудно, но іншого выходу неє. (Василь отверат двери, дідо острешний отскакує от припецка). Ах, то ты уж вернул?!

ВАСИЛЬ: По дорозі встрітил єм Петра Дудича с Берега. Русского замкнули в стражницкой зали. Пильнує го двох вартовых из выжнього конця, лем же не знам кто. Єдного вартовника учителька выслала на поліцию до Ропы.

ДІДО: Поглядай шматку. (Василь глядат в шуфляді, нашол, дає дідови). Трудно, Василь, мусиме с того скорыстати. (Вынимат с под припецка револьвер, окрученый в шматку. Розвиват). Дай шматку. Треба люфу прочистити.

ВАСИЛЬ (занепокоєний): Што вы, діду, хцете зробити? Застрілити тых, што го вартуют? Они томунич невинны.

ДІДО: Буду до них стрілял так, жебы они мене не виділи, а я жебы их не трафил. Плінний уж буде знал, што робити. Он буде утікал через тото окно, через котре я буду стріляти. Куда будут утікати вартовы, то уж мя того не обходит.

ВАСИЛЬ: А може я бы того лішне зробил, діду.

ДІДО: Ніт, Васю, бо то кус рызиковна справа. Перед тобом ище купа років життя, а я уж старый. Но я уж піду, а ты, Василь, будь дома и не старайся о мя. (Выходит).

СЦЕНА 9.

Василь, Марта и Параска.

МАРТА (входить): В сінях встрітила-м діда. Где они пішли?

ВАСИЛЬ: Дідо внет вернут, лем залагодят єдну дробну справу. (Із сіней чути кроки. С триском отворяються двері. До хиж влітую задыхана Параска).

ПАРАСКА: То провокация! То провокация, котру организовали січовики и моя мама. (Василь подає Параскі кресло).

ВАСИЛЬ: Сідай и бесідуй до порядку, бо я с того нич не розумію.

МАРТА (перестрашена): Што ся стало?

ПАРАСКА: Дома я подслушала разомову моїй мамы с січовиками. Тот задержаний чоловік не єст утекшим, то перебраный січовик-провокатор. Тот провокатор має просити вартових, жебы го выпустили. Треба якнайскорше повідомити вартових, жебы го не пустили, бо як го пустят, то будуть засланы до концентраційного табору. Через двери чула-м, же єдним из вартовников на днешню ночь єст муж вашой Анни.

ВАНЬО: О долю страшна! Єсли не долечу... (Надіват гуньку), то швагрови грозит лягер, а дідови смерть. (Летит до дверей, за ним Параска и Марта).

(Кутина).

ТРЕТЬЯ ЧАСТЬ II АКТА

СЦЕНА 10.

(Стражницка комната. Коло дверей на лавці сідить Ваньо и Павел. В руках тримают палици. На середині комната старе кресло, при креслі на подлозі лежит провокатор-січовик).

ПРОВОКАТОР: Друзья дорогие! (Встає).

ПАВЕЛ: Друзья або не друзья, а ты там собі леж, кед ти добри, а як ти не добри, то ти буде добри, як ти палицом приложу. Видиш го, який мі ту мудрый! Пуст го, а сам до цюпы. Чого-с там ліз, где тя не треба было? Як бы-с был добрий чоловік, то бы-с нас не просил, жебы зме тя пустили, бо знаш, што нам за то грозит. Я тіж мам діти и хочу жити, а Ваньо недавно оженился и тіж му житъя миля. Ты, видно, якийсий недобрий бандит, бо тя неволя не барз знишила. Ани не знати по тобі неволі.

ВАНЬО: Дайте спокой несчастному чловекови. Mi го будь-што-будь, шкода. Судьба войны го скривдила, а вы му ище докучате. (Провокатор уважно слухат).

ПАВЕЛ: Я му не докучам, але виділ єм дуже в неволи и сам єм был и зато мі ся здає, же он ани неволі не коштувал.

Он лем лежати любит, видно, же нероба. (Провокатор рушатся, як бы хотіл встати). Не рушайся, лем сой сядь, як чоловік на землю або на кресло. (Провокатор сідат на кресло). Пильний го, Ваню, я зараз верну.

ВАНЬО (задоволено): Идте, идте, я остану и сам. (Павел виходить).

ПРОВОКАТОР (жалостно): Друг мой милый! Ты меня понимаешь. Пусти. У меня жена, четверо малых детей. От тебя все зависят. В твоих руках моя жизнь. Пусти.

ВАНЬО (смутно): Барз мі прикро слухати твоїй просьбы, приятелю. Но не от мене залежить твоє життя и не в моих руках твоя судьба. Як бы так было, то не мал бы-с ся чого бояти.

ПРОВОКАТОР: Жизнь моя в ваших руках. Если вы пустите меня, если вы согласитесь, я убежу, а жизнь моя будет спасена.

ВАНЬО: Вы лем собі думате, а мі тоже зато грозит куля. Я тіж не хчу умерати. Подумайте ліпше, як зробити, жебы вы не утекли и мінич зато не было. Наприклад, в тот способ: Вы вырвете мою палицу, ударите мене по голові и утечете через окно. Лем жебы сте мя не забили.

ПРОВОКАТОР (незмірно урадованый): Не бойтесь, мне очень жалко придется вас ударить.

ВАНЬО: Мушу ся ище застановити, ци мам ся ти дати ударити, бо будь-што-будь, але я мам жену и старого отця. Сідайте тым часом на кресло.

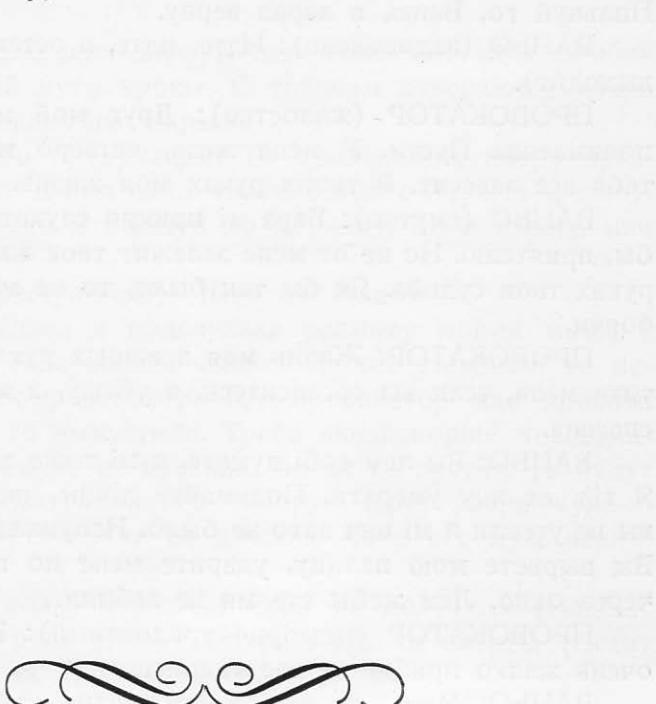
ПРОВОКАТОР (подходит ближе до Ваня): Друг мой дорогой! Вы это очень хорошо обдумали. Вам ничего не зделают. Вы будете прав. Зделайте это для отца четырех детей, для такого же, як и вы русского человека. Пустите. (Падат на коліна. Дідо зазерат через взгляд): Вы добрый, сердечный человек. Дайте мне жить, я вам этого никогда не забуду. Возьмите. (Подає Ваньови свою золоту обручку): мое золотое кольцо, как выражение моей благодарности.

ВАНЬО (ображено): Перстень! Сховай го для себе. Я не гандляр золотом. Роб, як єс повідал и утікай.

ПРОВОКАТОР (вырвал палицу Ваньови. Очи с радости засвітилися му. Ударят Ваня по голові, аж Ваньо ся звернул на подлогу, потом почал преверненого Ваня бити палицом): Який ты добрый, який ты честный, Маєш ту, кацапский сыну, за це, що ты русского пленногоувільнив. (Дідо не зна, што робити за взглядом, но потом витігат с запазухи пистолет и стрілят. Провокаторови вилетіла зо страху з рук палица. Не зна с початку, што має робити, потом пускатся до дверей утікати. В дверях застал му дорогу Павел).

ПАВЕЛ (лупнул Провокатора палицом. Тот упал): За-
били Ваня! Ваню, Ваню, жиеш? Воды, дайте воды!

Кутина — Конец II Акта.

АКТ III.

(Хижа, як в Акті I. Марта, Василь, Дідо и Анна. Марта и Анна сідят при столі заплаканы. Василь читат книжку коло окна, а дідо на порозі направлят стары черевики. Початок яри 1945 року).

СЦЕНА 1.

ДІДО: Анно! Коли буде погреб тестя?

АННА: Гнеска вмерли, та хыбаль выпадат поховати аж позарани.

ДІДО: Хоц го старым няньом называли, але направду он не был ище такий старый. Не мал лем рок або два понад пятдесятку. (По хвилі): Добила го до решты відомость о смерти Ваня в гитлеровском лягри.

АННА (плач голосно).

ВАСИЛЬ: Не плач, Анно. Уж другий раз оплакуєш мужа. По цільних днях плакала-с, як го поліція забрала, а тепер уж праві тыждень, то цільма днями и ночами плачеш. Я знам, же то сут страшны хвилі для тебе, же то тяжко переживати трагедию, але дост уж слез. Выстарчит, же жаль торгат твоє сердце и нищит здоров'я. Моя рада така: Поховай няня заран, замкний свой дом и приход до нас. С нами буде ти легче пережити тяжкы хвилі.

ДІДО: Так треба зробити, Ганцьо, як Василь повідат.

МАРТА: Няня скорше, як на третий день по смерти ховати не можна. Небощик мусит дома лежати три дни. Обычай, а и религия так наказуют. А то, преця, газда. Што бы на то люде повіли?

АННА: Для звычаю пасує похоронити аж позарани и трумна буде зроблена аж заран на вечер. Дъяк Семан Рыджай тоже аж заран поздно вечером докончит читати псалтирь над небощиком.

ВАСИЛЬ: Може ти треба дашто помочи, то повідж.

АННА: Сусіде мі уж помогли и обіцяли дальше помагати, а вы як можете, то привезте мі заран трумну от столяря Ревака.

АННА (встає): Но мі уж час идти. Вы, мамо, придте вечером, та останете у нас на ночь. (Выходит).

СЦЕНА 2.
(Тоты, без Анны).

МАРТА: До вечера дома дашто погнырам, а потом приду. Василь, шмарь книжку, воз корытце пшениці и змель в млинци, то возму кус муки Анні. Лем замкний двері за собом в шопі, абы не чути было млинця, бо знаш, же полициантов може фрас в каждом часі принести.

ВАСИЛЬ: Позвольте, мамо, кус ище почитати, а потом зробю, што сте казали.

МАРТА: Не знам, што тобі дає тото читанья, што ти дали тоты книжкы?

ВАСИЛЬ: То правда, же хліба просто книжкы не подают никому, але помагают боротися о хліб и правду. Книжкы, мамо, помагают порозуміти людям, кого мают любити, а кого ненавидіти. Сами сте колиси повідали, же сут мудры и добры люде на світі. Тоты мудры люде пишут свою мудрость в книжках для нас. Их єст мало, а таких, як мы, то єст барз дуже. Они хотят с нами бесідувати, учити нас, але то неможливо, бо их єст мало, а нас велика масса. Мусіли бы они жити страшно долго, если бы хотіли зайти хоц бы лем до каждого села. Сами видите, же не могут с каждым, кто их хоче слухати, побесідувати лично. Але они нашли на то способ? Згадайте, який?

МАРТА: Может через даяки штучки або чуда.

ДІДО (смієся): Думаш, Марто, же через штуки або чуда? Если робят то через штучны, мусят с чортом жити за пан-брать. Если творят чуда, то сут святыма, а я чул, же они не вірят, ани чортам, ани Богу, лем вшитко робят на свою руку, ище и людей ся звідуют...

ВАСИЛЬ: Діду, не смійтесь с мамы, бо штучки и чуда направду люде сами творят, и они сами творятся и богами и чортами.

МАРТА: Дайте мі ліпше оба святий спокой, бо ище даякий новый гріх стягнеме на наш дом.

ВАСИЛЬ: Не гнівайтесь, мамо, я о чом іншом хотіл порадити. Люде, о котрых сме бесідували, нашли простый, але барз мудрый способ бесіды с нами. (Подає книжку): При помочи таких, як тата книжка бесідуют до нас, розмовляют с нами. Нам лемкам предовшытким потребны сут книжкы и наука, тогды будеме знати, як боротися за наши народны права и социальну свободу. Днеська в таком зме положению, як свое зерно не вольно нам молоти на хліб, млинці нам заберат, або розбиват их на місци поліция. Біда нам смотрит в очы и смієся над нами. Темнота робит тото саме. Люде голодуют, бо сут змущены давати вшитко на контингент. Навет

и куры посписували, жебы зме припадком сами єдну не състи.

Памятате, што было? Дудич с Берега, як му астряб куру затолк, то ся барз старал не о куру, а за то, же мусіл забиту нести и мельдувати поліции в Ропі.

Але, як видите, и німцям уха охляпли, бо сой зубы о Сталінград поламали и не могут грызти сухары. Зато ослабли и цофаются скоро, што их трудно догнати. Вчера пастухи нашли на Жджори совітски летучки зо словами "смерть фашистам! Свобода всім угнетенным фашизмом народам!" Тото што-м си запамятал с той летучки. Но але піду молоти на чир для небощика. (По хвили): Німця тепер клич "капут", а русских клич "вперьод!" (Машерує, останавливає в дверях): А где ест корытя зо зерном?

МАРТА: В коморі на шафарни. (Выходит за Васильом, дідо иде до издебки).

СЦЕНА 3.

(Василь влітую веселый до хижы).

ВАСИЛЬ: Діду, діду! Така радость, а они спят. В селі русске войско. Конец войні. Діду! (Иде до издебки, в дверях показуєся дідо, подtrzymує руками не запасаны портки).

ДІДО: Кый ти пек! Што ся діє, же так кричиш — "діду, тай діду"!... (Василь бере діда за руку и тягне к выходу).

ВАСИЛЬ (затримує діда при порозі): "Капут" німцы, "вперьод" русски. Але затягнийте ремень на портках.

ДІДО (урадованый, отпыхат Василя от дверей и скоро летит, а Вались за ним. За дверями): Так отразу повідай — "вперьод"!

СЦЕНА 4.

(Марта и Анна входят с тлумачком, а с нима Паракса).

МАРТА: Полетіли на село, як опарены. Занес сой, Анно, тоты лахы до издебки и будь, як и давно. (До Параксы): Не смутся, дітино, и не плач. Маму будеме глядати, то она ся найде. (Марта бере горнятка, наливат молоко. Анна выходит до издебки и вертат): Пийте, діти, бо уж на контингент не буду мушена носити. Хлопи за окончание войны уж пьют палюнку, а мы выпьеме свіжого молока. (Пьют).

СЦЕНА 5.

(Тоты и входят подпиты дідо и Василь).

ДІДО (клепе Василя по плечах): Васю, мі лем того шкода, же-м не виділ, як войско входило до нашого села. Того я сой николи не пребачу. Тобі, Васю, выбачам зраду партизанского клича зато, же-с мя сбудил, хоц не на час, але и не запоздно.

ВАСИЛЬ: И я вам, діду, пребачам, же сте преспали та-

кий важний момент. А клич я не здрадил. Мама и так не знают о што то ходило. Зерно змолол ём не за "капут" и "впєрьод", а за "вперъод" и "капут", а головно зато, же вмерлец ждал, жебы го похоронити. (Саджат діда на лавку): Сядте сой, діду, и отпочните на конец войны. (До Марты): Пере-прашам же... не гнівайтесь... А ты чого плачеш, Параско?

ПАРАСКА: Маму ём стратила!

МАРТА: Никто ся на вас не гніват, але Параскі дай спокой.

ВАСИЛЬ: Вы мя, мамо, за пяного уважате, ци што?

ДІДО (прерыват): Як єс не пяный, то чого ся под тобом ноги угинали, як зме ишли домів?

ВАСИЛЬ: Бо-м вас провадил. (До Параски): Што пові-даш, же ся стало, же плачеш?

АННА: Параска пришла из Горлиц, зараз за совітськими войсками и не застала мамы дома.

ВАСИЛЬ: Не обавяйся о маму и не гнівайся зато на ню, же утекла. Винувати ей можеш, лем зато, же сполучувала зо січовиками и німецком поліциом.

ДІДО: Зато она и с нима утекла зо страху перед Красном Армиом.

АННА: Не догадуйте ей того, бо она с мамом не мала нич до роботы. Она с нами тримала .

ВАСИЛЬ: За себе можеш быти спокойна, бо о твойй прислугі партизанам и людям уж знают вшивки в селі. Єсли не маш нич против того, то остан на даякий час в нашої хижі.

АННА: Остан, Параско, бо где підеш тепер?

МАРТА: С охотом тя приймеме. Остан с нами.

ДІДО: Не надумуйся, лем остан и будь, як дома.

ВАСИЛЬ: Як маш дашто в школі, то я ти поможу перенести.

ПАРАСКА: Дуже вам дякую. Рада ём, же-м ся в добрых людях не помылила. Пристяну на всьо. В школі маю даяки свои річки. (До Василя): Єсли поможеш, то буду вдячна.

ВАСИЛЬ: Но та певно, же поможу. (По хвили): А навет с охотом. (Параска и Василь пускаются в двері).

(Куртина опадат)

ДРУГА ЧАСТЬ III АКТУ

(Сідят: Василь на порозі, дідо на лавці, Анна знимат образы. Тота сама кухня, лем бракує дакотрьх меблей. По середині хижы стоит деревяна пачка. Коло пачки лежат: сокира, пилка, молоток, гвозды. Дідо набиват, а потом курит файку. Видно смуток. Літо 1947 р.).

ДІДО: Знаш, Василь, мі нигда того ани до головы не пришло, же мы будеме примушены опустити родный дом. Сам ся не можу полапати, што то ся с нами діє. Нашы надіи прасли, як банька на воді. Коли переконувал ёс маму, же як настане народна власть в Польші, то бідны люде будут мати свободу и такы права, як перше богаче и панове лем мали. Гварил ёс, памятам добрі, же простый народ буде по свому и лем для себе працувати и творити нове ліпше житъя. (Анна знимат образы, утерат их шматом), же нас уж никто не буде кривдил, ани зато, же зме бідны, ани зато, же зме лемкы-рускакы. Повідал ёс, же будеме прияты до єдной великой родины бідных людей. Теперь ся показує, же тоты науки были фальшивы, як и всі другы. Мы вшитки вірили твоим книжкам, вірили в народну власть, в социальну и национальну справедливость, в ліпше нове житъя, а теперь мame нове лем же не ліпше, а гірше, мame нову кривду, а не справедливость. Шкода, же зме ся тішили грушками не на грушкі, а на вербі.

АННА (до мамы в коморі): Мамо! Где запакуєме образы?

МАРТА (с коморы): Дай их гев. Зложиме до скрині, жебы ся шибы не потолкли .(Несе).

ВАСИЛЬ: Хлопи по селі насмішки си с нас робят, а найвееце з мене. "Книжки, — гварят, — забераш?" А ци то моя вина або книжок, же нас переселяют? Может ём зле розуміл, тото што-м читал, а може неє ище правды в той народной власти. Тогдах таких власти народных справедливых и несправедливых ест напевно веце, може дві, а може и десят. Фрас го знає, коли то ма быти наша свобода. Уж ся мі теперь вшитко в голові помішало. Штоси ту не впорядку. Даколи будеме знати, чом нам таку страшну кривду чинят.

АННА (с коморы): Василь!

ВАСИЛЬ: Што таке?

АННА (входит): Маме лист от брата.

ДІДО: От котрого? От того, што згинул под Остравом, ци от того, што жиє. Як от того, што жиє, то не велика дивота.

АННА: А власно, же то єст дивота, бо он теперь ест в самом Берлині офицером Красной Армии. Прислал фотографию. Смотте, як выглядат, як даякий генерал. (Показує снимку Дідови): А ты, Василь, не хочеш видіти?

ВАСИЛЬ (встає, иде видіти): Сміnilся дакус, ци ніт? Што пише интересне?

АННА: Уж ём повідала, же выучился на офицера.

ВАСИЛЬ: Кілько от нас паробков, діду, пішло до Красной Армии в сорок третьом року?

ДІДО: Кто от нас пішол до Красной Армии боротися против фашистов, то я ти можу вшиткы по призвиску вычислити. Пішло их тридцет пятьох, найліпших, найздоровіших и наймудрійших хлопців. С того девяťох отдали своє життя за нашу землю и нашу свободу.

ВАСИЛЬ: Шкода, же мене не взяли зо собом. Може бы-м ся дохрапал до офицерской ранги.

АННА: Може, а може бы-с сгинул. (Выходит до коморы).

ВАСИЛЬ: Но, діду, кончме ся пакувати, бо нас выкинут без ничего. (Кончит сбивати скринку). Часть села поїхала вчерашним транспортом, а решта выїдут заран або позарани, кедь не будут ждати на слоті в Горлицях зо два тыждни. Як думате, діду? Где то нас оттранспортують?

ДІДО: Ба! Жебы то я знал. От коли, рекомси, то я бы мал такы річы знати? Як они сами може не знают.

ВАСИЛЬ: Як бы знали, што робят, то бы того не робили.

ДІДО: Перший раз єс правду повіл.

ВАСИЛЬ: Восте, діду, лавку, а я возму туту пачку, бо остатный час кончти. Або пождите ле, діду. (Думат): Днеська можна сміло повісти, же ліпше хибалъ може бы зме зробили, як бы зме были поїхали до Совітского Союза.

ДІДО: Днеська того гвариш? А где твои книжкы были? Днеська повіш так, а заран або позарани бы-с повіл инакше.

ВАСИЛЬ: С того вшиткого, то уж и глупство радиме. Кед большинство лемков осталося на родной от віков земли, то значит, же туту землю добровольно не смієме опущати на сневіру дикам. Но, діду, идеме дальше пакувати. Шкода мі барс, же Марися уж выїхала. Не знам, ци ей даколи увижу? Теперь, коли ей ту нее, то ище барже ей люблю.

ДІДО: Гора с гором ся не зыйде, бо сут прирослы до єдного місця, але ты с Марисьом можеш ся ище встрітити. Ход, Василь. (Выходят).

СЦЕНА 2.

(Марта, потом Василь и Анна)

МАРТА (входит с коморы заплакана, смотрит по хижі, жалостно плаче): Лишам свою тяжку працу, часть мого життя, котре змарнувалам при будові того дома. Воліла-м вмерти разом с мужом, мала-м дочекатися той тяжкой и страшной хвилі. Нашой правды уж, хибалъ нигде нее. Як то люде могут таке чинити и на таку несправедливость смотрити. Вшитко ся против нас обернуло. (Креститься, падат на коліна, цілує землю. Входит Анна и Василь из сіней. Марта их не зауважила. Василь затримує Анну при дверях):

ВАСИЛЬ: Не перешкаджай им. Матери, як и птици, найтяжше розстatisя с родинным гніздом. (Анна отерат слезы).

МАРТА (поднесла руки в гору): Боже милосердный, за што нас бідных так тяжко кареш? Выслушай нас и змиуйся над нами, таж мы твои діти. Не дай нам загинути! (Зауважила Анну и Василя): Подте, мои діти, поможте мі росстатися с тым домом, бо мое сердце не пережиє той людской злобы. (Анна иде и клячат коло Марты).

ВАСИЛЬ: Прикро мі, мамо, с вами о том бесідувати. Не гнівайтесь на мя, же ся не молю, бо я уж не вірю, же Бог нас в тых бідных стінах выслушат. Он скорше выслушат богатих, бідных николи, зато они бідны. Вшитко, што ся діє меже людьми на земли, творят сами люде, они сами для себе сут богачами и чортами.

МАРТА: Молюся, небого, и за тебе, же и ты його не шануєш.

ВАСИЛЬ: Вставайте, мамо. (Иде помочи єй встать, при чом цілує єй руку): Життя ест, мамо, лем єдно, а правд — тысячи! Каждый має свою правду, и лем tota правда, мамо, побідит, кто вірит и бореся за свою правду. Так и нам треба вірити и мы побідиме.

МАРТА: Не гнівамся на тя, сыну. Знаме, же зле не хочеш, лем нам треба разом стояти за нашу правду.

ВАСИЛЬ: Подте уж, мамо, бо час. (Идут до дверей. Василь при порогі): Прощай наш родный притулок, наша мила хижо, прощай прадідна земльо! Мы ся от вас не отрікame, на вікы будеме вас любити, тужити за вами, своитися до вас и боротися за кажду пядь земли, бо она просякнена потом и кровью наших дорогих дідов и прадідов. Стой моцно и жди на нас, бо мы ся до тебе вернеме. Наша правда побідит. (Выходят).

(Конец III Акта).

АКТ IV.

СЦЕНА 1.

(Сцена представляє комату в рудері на вигнаню. Марта и Анна сідят при столі. Марта пришыват гузики до кошелі, Анна читат на голос книжку. Вечер. На столі електрична лампа).

СЦЕНА 1.

МАРТА: Не знам, ци ся Васильови сподабат тота кошеля. Ми ся здає, же барз буде пасувала до того цивильного убрання. А кромі того теперъ така мода. Хлопці носят кошелі переважно єдного кольору. Гузики пришивам на ново, бо лем на єдной ниточки повішаны.

АННА: Напевно буде ся му подабати, біле пасує до чорного, лем краватку треба было іншого кольору купити. (Тихо хвілю). Барз єм цекава знати, коли Василь приїде на отпук. Писал, же внет, але коли буде тото внет?

МАРТА: Як тоты рокы скоро летят. Ани мі ся вірити не хоче, же то уж минат десят роков, як нас выселили на западні піски. Уж п'ятий рок иде от погребу діда. Знаш, што Анно? Я бы воліла, жебы Василь был при нас, и то лем такий, як перше, без жадной школы и без генеральских звіздок. Гет ся мі чогосі сміnil. Хоц то мой сын и барз го люблю, а все ся мі так здає, же он єст інший, не тот Василь, як давнійше был.

АННА: А знате, чого так єст?

МАРТА: Та не знам чого.

АННА: Бо от десяти роков Василь єст лем гостем у нас. Часом два, а часом лем раз в році быват дома. (По хвили): Мусиме ся го, мамо, звідати, коли думат ся женити. Або не так, мамо, зробиме... Найперше так гарді звідайтесь го: — Васю, повіч, мі, дітино, кілько ты маш років?... Будете зараз видіти, ци ся додумат, о што вам ходит. (Чути стук в двері).

МАРТА: Отвор-ле, Анно. (Анна отверат).

СЦЕНА 2.

(Тоты и входит Андрей)

АНДРЕЙ: Дай боже добрый вечер!

АННА (жартом): Добрый вечер, мой голубе!

МАРТА: Сідай, Андрей.

АННА: Чого то зме так долго тя, Андрей, не виділи? Га!

АНДРЕЙ: Згадайте, што-м вам принюс? А-а-а... ліпше не згадуйте, бо то може дашто пильне. (Вынимат с кишені телеграмму): Мам до вас телеграмму. (Подає Марті). Листонош м'я просил, жебы-м вам передал.

МАРТА (подає телеграмму Анні): Прочитай же Анно.

АННА (спочатку читат тихо, усміхуєся. Потом читат на голос); Приїзжам днеска вечером 3.8. 58 року. Василь.

АНДРЕЙ: Направду по-лемковски на телеграммі написано?

АННА: Видите, мамо, який Андрей дивак? Хце, жебы урядники на почтах радили и писали по лемковски. Мусіл бы-с в таком разі быти им професором лемковского языка, абы ти читали и писали по лемковски. Я все повідам, же лосяне, то найспособнійши лемки... на пінязі. Ту выразно написано так: "Пжыежджам ютро вечером..."

МАРТА: Та не днеска, лем "ютро" приїзжат.

АННА: Ні, ні, мамо. Я зле прочитала. Не "ютро", а днеска приїзжат.

МАРТА: Попряч кус по хижі, а я піду до кухні приготувати вечерю. Не знам, о которой приїзжат потяг пополудни из Щецина.

АНДРЕЙ: Єден коло шестої, а другий не знам добрі, о которой. В каждом разі позднійше. (Марта виходить до кухні. Анна пряче зо стола. Ставит лампу на ночной шафкі).

АННА: Добрі бы было підти и встрітити го на станции. Підеш зо мном?

АНДРЕЙ: Чого ся звідуєш, кед знаш, же и я го рад першим встрітити.

АННА: Вартат тя поцілувати, але аж як Василь приіде. Мамо, мамо!

МАРТА (в кухні): Што хочеш?

АННА: Подайте мі мітлу, бо треба замести.

МАРТА (подає мітлу през двері): Позамітай, як найскорше, бо зме дост добрі насмітили.

АННА (замітат).

АНДРЕЙ: Добрі-м трафил, бо Василь дашто поставит.

АННА: Лем ся не хваль, же єс пияк, бо верабоже не піду за тя.

АНДРЕЙ: Який там с мене пияк!? Часом человік вып'є, як ся трафит с кым выпити. (Чути кроки и стук до двери).

АННА: Прошу.

СЦЕНА 3.

(Входить Василь)

ВАСИЛЬ (входит с вализком в военном мундуре): Добрый вечер, моя мама, моя сестричка!

АННА: Мамо! Василь уж ту! (Лишат мітлу, летит до Василя, обнимаются, цілються).

ВАСИЛЬ (жартом): А тот лосян, што ту робит? Ци ты Андрей, припадком, коло мойой сестры не пересіджуеш?

(Витаются): Як же ся маш? Здоров?

АНДРЕЙ: Витай, витай, краян капитан.

СЦЕНА 4.

(Выходит с кухни Марта)

МАРТА (отерает руки до фартуха): Но ледво, же-с пришол.

ВАСИЛЬ: Як видите, мамо. (Цілую Марту в руку, потом обнимаются): Як ваше здоров'я, мамо? Очі?

МАРТА: Дуже ліпше. На очы дост ище виджу. Сам видиш, же ту вечером єст виднійше, як давно дома.

ВАСИЛЬ (иде до вализки, отверат): Мам ту для вас скромный подарок. (Подає мамі хусточку на голову и півчеревики): А то для тебе, Анно. (Дає Анні нильоновы пончохи и вічне перо).

АННА: Дякую ти барз гарді.

МАРТА: Анно, сковай того. Сховай, бо найперше треба подати вечерю. (Отдає подарунки Анні, она ховат до шафки).

ВАСИЛЬ (вынимат из вализки бутылку вина): А тот подарунок буде вспольний. Кус єм змучений и мушу ся зараз умыти в студеної воді. Хочу ся отсвіжити.

АННА: Иди до кухні, там ся умывеш. Мама ти воду прирхтували, як и все.

ВАСИЛЬ (знимат головный пас, роспинат мундур и выходит): Пребачте на хвилю.

АННА (до Андрия): Остан на хвильку сам, а я піду помочи мамі принести вечерю.

АНДРЕЙ: Не внимайся, лем иди. Я тым часом зазрю до твойой книжки. (Бере книжку, Анна выходит).

МАРТА (приносит на тарелкі канапки и шклянки, ставит на стол): Тебе самого лишили?

АНДРЕЙ: То не шкодит, я ся не бою.

АННА (принесла чай): Зарас Василь приходит. Сідай, Андрей, до стола, але перве одоткай бутылку с вином. (Подає бутылку Андрию, Андрей отыкат).

ВАСИЛЬ (входит): Лем ся кус человек охляпле водом и зараз ся ліпше чує.

МАРТА (принесла начиня до ідла): Сідайте вечеряти.

Анно, прос Андрея и сама сідай. (Сідають).

ВАСИЛЬ: Наливайте вино до келішків. Найперше выпьеме, як то гварят дакотры нашы люде, — юшки. Но на здоровье! (Подає мамі келішок). Выпийте, мамо, зо мном, хоц єден.

АННА: Сядте сой, мамо, а я дальше обслужу. (Марта сидат на кресло).

ВАСИЛЬ: За ваше, мамо, здоровье. (Пьют).

МАРТА: А тепер іджте на ваше здоровье. (Вшитки ідят).

ВАСИЛЬ: Мамо, што то єст, же Андрей и Анна ище самопас ходят? Кто тому винен?

АННА: Никто інший, лем Андрей. Он найперше хоче, жебы зме брали шлюб церковный, а я домагамся найперше шлюбу цивильного.

ВАСИЛЬ: И то вшитко? Я ани не знал, же моя сестра та-ка світска. Маш слушность. Треба идти с поступом.

АНДРЕЙ: Чекай-ле, Василь. Нам до женячкы уж барз близко, але коли ты мыслиш уцтиво, по людски, жити? И твои роки на місци не стоят. Деси уж ти перешли далеко по-за двадцет.

ВАСИЛЬ: Я глядам дівчате. Але свого наймильшого с молодых роков, мойой Марисі. Так нас розсіяли подчас того ненавистного переселения, же ся нам тепер трудно спонаходити. Небощик дідо все мя потішли, жебы-м глядал, то найду. Не мал єм счастья, хоц бы лем словечко за ню чути за цілых десят роков. Не помогло ани оголошиня в газеті. Може уж ся отдала, а я по глупому глядам и жду, бо мі ся все так здає, же єм ище барз молодый. Люблю Марисю, и покля не довідамся о ней, або не встрічуся с ньом, до того часунич ся в мене не смінит. Я остану тот сам.

АННА: Она певно на тя где-то жде. Я вірю глубоко в їй честный характер. Памятам добрі, як вірно она тебе любила.

ВАСИЛЬ: Берте, пийте вино до споду. (Пьют). Параску Січко встрітил єм на улиці во Вроцлавлю. Виростла на велику паню. Скінчила медицину и бере докторат. Запросила мене до себе, але як мі повіла, же мешкат с мамом, то єм ей повіл, же спішу и не можу зайти. Даже о адрес єм не просил. А ты, Анно, чом робиш трудности Андрійови?

МАРТА: Мало єй єдной школы, то сой ище другу нашла.

АННА: Студиюю заочне економичный выділ во Вроцлавлю. В первом році ся мі посчастило. Сдала-м легко екзамены из вшитких предметов.

ВАСИЛЬ: Теперь уж розумію. Уж мі ясно.

АННА: С нами нее так зле. Шлюбны формальности можем зробити хоц бы днес або завтра.

ВАСИЛЬ: А чого завтра, як може быти днеська?

АНДРЕЙ (до Василя): Як долго затримашся дома?

ВАСИЛЬ: Два тиждни. А што таке?

АНДРЕЙ: Но то будеш на нашом весілю. Анну тилько научили на економичних курсах, што она не хоче парадне весілля, лем маленьку гостину.

АННА: Не лем того. Мене в школі научили и того, же двоим практичніше економично жити. (Всі сміються).

ВАСИЛЬ: Добрі робит. Треба сой было найти дівку, а не вдову, то бы тя слухала.

АННА: Кед Андрей лем вдовы любит, но ні, Андрей?

АНДРЕЙ: Не вдовы, а лем вдову.

ВАСИЛЬ: Ой, який я был бы счастливий, як бы-м отнашол свою Марисю. Тилько роков минуло, а я лем о ней думам тай думам. Люблю єй по давному, таком, яком єй памятам.

АНДРЕЙ: Напевно, же уж отдана.

ВАСИЛЬ: И то можливе, як змінилася, але як не змінилася, то напевно жде на мене. Памятам докладно єй слова: "На все лем твоюм буду." Слова тоты повіла мі так сердечно и широ, же не способ не вірити, же она змінила мі.

МАРТА: Може и не забыла о тобі, але могла стратити надію и вышла за первого-ліпшого. Сам знаш, же роки не стоят на місци, а она не мала такого легкого життя. На вікі не буде надійом жити.

АНДРЕЙ: Видиш, Василь, така наша доля по выселению, же єдны других глядают, а часом быват и так, же близко себе сут, а найти ся не могут.

ВАСИЛЬ: Маш правду, Андрусь. Я лем єдного жалую, же єм ся не взял серйозно глядати Марисі. Теперь не помогают уж газета, ани радио. Бо если вышла замуж, то хоц бы чула по радио, або читала в газеті, же єй глядам, то не даст о собі знати.

АННА: Як ся довідала о тобі, то лем бідна буде страдала, бо не посміє отповісти.

ВАСИЛЬ: По справедливости мала бы одозватися, без огляду, ци выдалася або ніт, ци мя любит, або перестала мя любити.

МАРТА: Я як бы-м ся отдала, то бы-м ти о осбі не дала знати, хоц бы-м тя и любила.

ВАСИЛЬ: А я бы вас и так не перестал любити, мамо. Того я бы нигда не зробил, абы-м єй выкинул зо своего сердца и не дал єй знати. Но, мои дороги, то не така проста справа.

АНДРЕЙ: Не трапся, Василь. Она напевно тоже тя глядат и жде. Лем счастья вам бракує обоим.

АННА: Ріжні може быти в житъю. Лем ся не погружай в смуток, Василь.

АНДРЕЙ: Для мене уж час идти домів, бо мя ище робота жде. Доброй ночи. (Подає руку). Заран неділя, буде веце часу побесідувати.

МАРТА: Піду до издебки постелити лужко для Василя, а ты, Анно, воз відерко и здой коровы. (Марта іде до издебки, Анна и Андрей выходят, не запераючи за собом дверей).

СЦЕНА 5.

(Василь, Марися, потом Марта и Анна)

ВАСИЛЬ (пише при столі, а потом читат написане): Ци я тя найду, мила моя дівчино? Правду повісти, уж не знам, як и где тя глядати и ци тя глядати. Ци жиєш, ци єс померла. Мысли мои не вяжутся, не можу думати. Хотіло бы ся мі, абы ты мя почула, вернула до мене, притулила мя до себе, як даколи и сказала ласкаве слово.

СЦЕНА 6.

(В дверях показуєся елегантно убрана Марися с малом вализком и женском торбком. Стоит тихо при дверях, слухат, як Василь читат дальше. Сама плаче):

Не могу я дальше, Марись, тых мук перенести,

Люблю я тебе душом до сердця болести.

Приймий тых квітков вязанку от твого вірного друга,

Ты будеш моим сердечком, я буду твой слуга.

Не скривай ты свои очка, посмот на родну Лемковину,

Вспомний ты мене сироту, бо я за тобом гину.

Ци чуєш, дівчино люба, шум вітру, як бурю скликує,

Ци видиш того, хоц во сні, кто так за тобом банує.

Лем подай мі ручку с бережка, я зараз при тобі буду,

И личко твое слезами умью, головку пригорну до груди.

Дівчино люба, дівчино мила, чом же тя неє, где ты ся діла?

А може в ночы дагде заблудила, другого хлопця полюбила?

Дівчино мила, так мі ся видит, што сідиш собі под дубом,
Гласкаш, обнимаш, цілуешся с нелюбом!

МАРИСЯ (от дверей): Тому не правда, же цілуєся с нелюбом, бо я лем тебе люблю...

ВАСИЛЬ (несподіванно заскочений, даже перестрашений, отерат очи): Ци бы то мала быти Мария!... То не можливо, бо то лем во сні таке быват!... (Зрыватся, летит в объятия Мариси).

МАРИСЯ: Никто инший, лем я, Васю. Не мог єс мя поznати, правда?

ВАСИЛЬ: Што за радость, што за счастье, што за красота. (Призератся с дальша, як на красоту): Марись, сердце

моє, сонечко мое міле... Яким чудом ту єс ся взяла? Што я ся тебе наглядал, коли бы ты знала, а тепер уж прощаль-ны листы начал писати, начал нарікати на мою и твою судьбу.

МАРИСЯ: А ты думаш, же я тебе не глядала? Я всяды тя глядала, где лем єм знала, и аж через нашу лемковську газету "Карпатску Русь", што в Америці виходить — нашла-м тя... Але зарас не могла-м отповісти, перше екзамены хотіла-м сдати и акурат остатний акзамен отлично сдала-м.

ВАСИЛЬ: А я страдал за тобом. Я боялся, что тебе меже живыми уж неє, же може тя други забрали, же може єс за мене забыла.

МАРИСЯ: Може бы-м была забыла, як бы не єдно...

ВАСИЛЬ: Што таке?

МАРИСЯ: Як бы не тота наша тяжка неволя, котру мы пережили. Своим нерозумним поступком полюбити другого, я ище больше могла тобі смутку, мук и страданий на-нести, як нам нанесли наши вороги. Николи ніт. Николи я того не можу забыти, так як и тебе.

ВАСИЛЬ (по надумі): И я про туту неволю найвеце о тобі думал. И наша любовь, як видиш сама, Марись, таку силу має, што не далася зломити и нашу неволю побідила.

МАРИСЯ: Видно, же любовь найсильнійша от вшиткого на світі.

ВАСИЛЬ: Маш правду, Марись, и зато я тя ище раз поцілую.

МАРИСЯ: И я тебе. (Цілуються).

ВАСИЛЬ: Марись, мы ту счастливы, а мама и Анна о той радости ище не знают. Закличме их, най же и они по той долгой неволи порадуются! (Кричить в сторону кухні): Мамо! Мамо!...

МАРТА (с кухні): Што таке, Васю, што таке?

ВАСИЛЬ: Подте-ле гев! Маме несподіванного гостя.

СЦЕНА 7.

(Марта входит с єдних дверей, Анна с других с відерком на молоко).

МАРТА: Кто зас такий? Боже наш, таж то Марися. (Ці-луються).

АННА: Кусок неба нам упал до хижі, дорога наша сусід-ка. Марись!

МАРИСЯ: Анця! (Обнимаютя и цілуються).

АННА: Но Васю, тепер то уж будеме разом весіля ро-бите, хыбалъ же тя Марися не буде хотіла.

МАРИСЯ: Ци я буду хотіла? Я хочу отдатися за Вася, хоц бы гнєска!

ВАСИЛЬ: На конец, усміхнулося и мі солнечко счастья.

Правду небощик дідо мі повіли: "Гора с гором ся не зыйде,
бо сут прироснены до єдного місця, а вы, як ся любите, то
ся все зыйдете!... И ту хоц на далекой чужині и зме ся зы-
шли, и як неволя нас не розділила, то никто другий нас не
розділит.

МАРИСЯ: То наша любовь помогла нам неволю перетри-
мати и побідити ёй.

ВАСИЛЬ: Наша любовь непобідима! (Падают в объятие).

МАРТА и АННА: Чисту правду повідате!

(Куртина, конец).

ДРАМАТИЧНА БІБЛІОТЕКА ЛЕМКО-СОЮЗА

1. Лемковске Весіля и Співанки	0.10
2. Спаношне Хлопство	0.10
3. Іцко Сват	0.10
4. Молоды Старых Ошкуали	0.10
5. Американе и Клопоты Пана Превелебного	0.15
6. Братья Коллекторы	0.15
7. Муж Умер	0.15
8. Порозуміла	0.15
9. На Чужом Весілю	0.15
10. Женаты Женятся	0.15
11. Лемковски Вечирки	0.15
12. На Границі	0.15
13. Просвітители Народа и Просперита	0.15
14. Охотники	0.15
15. Мачоха и Конскрипция	0.15
15. Безроботны и Ситизены	0.15
17. Стары Кавалеры и Такы Теперь Дівчата	0.20
18. Куда Сердце Тягне	0.20
19. Весна	0.15
20. Стародавны Лемковски Вечирки и Ламанчак	0.15
21. Комета або Конец Світа	0.20
22. Счастье в Новом Світі	0.20
23. Они Вернулися	0.20
24. Дві Жены	0.20
25. Руковины	0.25
26. Ваньо Пепериця	0.30
27. Любовь Неволю Ламе	0.50

Представления в Календарях из минувших роков

1. Як Чорты Панов Взяли (1933); 2) Вертеп в Карпатах (1934); 3) Петро Павлик зо Спиша (1938); 4) Заверуха на Лемковині (1939); 5) Дві Сестры (1949); 6) Нашы Спорты и 7) Так То Было (1950); 8) Карпаторускы Партизаны (1951); 9) По Войні Пришла Нова Біда (1954); 10) Заручины (1957).

Представления в Нашой Книжкі

1) Вертеп в Карпатах; 2) Шолтыс; 3) Петро Павлик зо Спиша; 4) Дві Натуры; 5) Просперита; 6) Німецка Украина.

За всіми книжками и информаціями писати на адрес:

LEMKO ASSOCIATION

556 Yonkers Avenue

Yonkers 4, N. Y.